

GÂNDURI LA O ANIVERSARE. IONEL OPRÎȘAN, DISCIPOL AL LUI GEORGE CĂLINESCU

Jordan DATCU*

La sărbătorirea a 70 de ani de viață ai Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, la începutul anului 2020, în Aula Academiei Române, la sediul Institutului și în cadrul Muzeului Național al Literaturii Române, exista un singur cercetător științific care fusese încadrat în 1963 de însuși directorul Institutului, proaspătul absolvent I. Oprîșan, care l-a audiat pe profesorul Călinescu când acesta și-a reînceput, la Facultatea de Filologie, în toamna anului 1961, cursul despre romantism și clasicism, despre poezii și prozatorii care l-au precedat pe Mihai Eminescu. A dat și un examen cu profesorul. „Bănuiesc – și-a amintit fostul student – că apropierea de cel pe care mi-l luasem de mult ca model a produs în mine o asemenea reacție încât m-a scos din contingent, lăsându-mi în amintire o uriașă lumină care a șters totul”.

Imensă surpriză a fost pentru acesta repartizarea la Institutul de Istorie Literară și Folclor – aceasta era titulatura lui atunci. Surpriză, dar totodată, și bucurie și spaimă, pentru că, avea să scrie în 1999, „nu de munca de cercetare, de care eram pasionat și pentru care cred că am fost născut, ci de frica întâlnirii și a confruntării continue cu Călinescu – idolul lângă care eram chemat să lucrez”. „Numele și opera sa impuneau o profundă examinare a forței tale și a cunoștințelor pe care le-ai acumulat”. Și-a notat momentele în care, în ședințele de sâmbătă,

* Folclorist, istoric literar și editor, București – România.

G. Călinescu și-a îndreptat privirea asupra sa: „Profesorul își oprea uneori privirea asupra mea... Privirea aceea, asemeni zborului unei păsări, oprit din elan și reluat iarăși n-am s-o uit niciodată. Ea m-a susținut în momentele de cumpănă ca un îndemn spre mai sus, redându-mi, de dincolo de timp, încrederea”. O altă atenționare pe care n-a uitat-o: „S-a oprit în dreptul meu, m-a privit lung și mi-a pus mâna, în trecere, pe cap părintește, spunându-le celorlalți: «Aveți grijă deăștia mici. Țineți-i bine, că fug în politică!»” Profesorul se referea la un precedent în acest sens, un cercetător fiind detașat, pentru o vreme, la Ministerul de Externe.

Preocuparea, înfrigurată, acaparantă a aceluia căruia G. Călinescu i-a pus mâna pe cap, era să răspundă exigențelor profesorului. I-a chestionat în acest sens pe mai vechii cercetători, dar a reținut cu deosebire sfatul mult mai vârstnicului Ovidiu Papadima: „Și domnul Papadima mi-a răspuns imperativ: «Ionele, mută-te la Biblioteca Academiei!» Și m-am mutat, ducându-mă zilnic de la orele 8 la 22 noaptea”. Mai mult decât atât, a scris în condica de sugestii și reclamații a Bibliotecii să se aprobe funcționarea acesteia și noaptea.

Unul dintre stâlpii marii Biblioteci, Ionel Opreșan, acum octogenar (s-a născut la 17 aprilie 1940 în Vădeni – Galați) este același prezent cititor al marii Biblioteci. Aici și-a adunat mare parte din documentația cărților originale pe care le-a publicat: *Opera lui Mihail Sadoveanu* (1986), *Lucian Blaga printre contemporani* (1987), *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu* (1990, ediția a doua, *B. P. Hasdeu sau Setea de absolut*, 2001), *G. Călinescu. Spectacolul personalității* (1999), *Troițe românești. O tipologie* (2003), *La hotarul dintre lumi. Studii de etnologie românească* (2006), *Cariatide literare* (2006), *Opera literară a lui B. P. Hasdeu* (2007), *Redescoperirea culturii populare. O perspectivă asupra literaturii române în perioada 1944-1970* (2008), *Asaltul cetății. Dosarul de securitate al lui G. Călinescu* (2014), *Lucian Blaga sub zodia mitului* (2015).

Nu ne ocupăm, în aceste însemnări, despre numeroasele sale cărți de critică și istorie literară, nici despre vasta sa activitate de îngrijitor de ediții, ci de *cultură* pe care îl are I. Opreșan pentru G. Călinescu, omul și scriitorul.

La centenarul nașterii acestuia, a publicat cartea *G. Călinescu. Spectacolul personalității. Dialoguri adnotate* (1999, 480 p.), în care a publicat interviurile cu Geo Bogza, Alice-Vera Călinescu, Ion C. Chițimia, George Ivașcu, Dumitru Micu, George Muntean,

Al. Rosetti, Ovidiu Papadima, D. I. Suchianu, Cornelia Ștefănescu, Ștefana Velisar Teodoreanu, Dimitrie Vatamaniuc, Teodor Vârgolici și Gheorghe Vrabie. Demersul intervievatorului excelează și prin întrebările puse și prin luxurianța notelor și prin scrupulozitatea cu care a consemnat spusele celor chestionați, chiar atunci când nu erau întru totul favorabile memoriei lui G. Călinescu, portretul pe care i-l face Ștefana Velisar Teodoreanu fiind aproape negativ.

De o altă factură, construită adică pe documente, este cartea *Asaltul cetății. Dosarul de securitate al lui G. Călinescu* (2014, 592 p.), în care este documentată contradicția dintre autoiluzionarea, în 1960, a lui G. Călinescu că este puternic și trista realitate: „Iar în timp ce el își autoetala fabulos «puterea», era urmărit, fără să știe, pas cu pas, de Securitate în tot ce întreprindea, cu gândul de a-l băga după gratii, pe motivul că scria sau ar fi scris romanul de sertar *Ororile comunismului în România*”. Este o carte „despre situația ambiguă a Profesorului, ridicat, pe de-o parte, la înalte demnități și cinstiri naționale, iar pe de alta nelăsat să-și exercite atribuțiile profesiei sale și ponegrit în mod public, cu toate atributele utilizate pentru cei din generațiile interbelice, aflați în detenție”. „Dosarul pe care îl publicăm – scrie I. Oprîșan – ultimul asalt asupra intimității și libertății Profesorului – dovedește mai mult decât oricare alt document perversitatea regimului comunist față de una dintre cele mai proeminente figuri ale culturii române”. O imensă surpriză pentru alcătuitoarea cărții și pentru cititorii cărții a fost aceea de a fi fost descoperiți, printre turnătorii profesorului, doi foarte apropiați colaboratori ai săi din cadrul Institutului. Am publicat recenzia despre carte în volumul meu *Alte revelații ale lecturii* (2019) și de aceea nu mai revenim aici cu detalii.

Dintre multele angajamente pe care și le-a asumat la trecerea lui G. Călinescu în eternitate, a socotit că unul merită primul loc: „În primul rând să-i cunosc mai profund opera și să lupt pentru nerăstălmăcirea ideilor sale”. Fiind cel mai informat cunoscător al periplului Institutului, a fost redactor de carte al celor două volume aniversare: *Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”* (2010, 396 p.) și *Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” și dezvoltarea istoriei literare românești* (2020, 480 p.), în care avizatul cunoscător al arhivelor a scos la lumină multe documente revelatoare, a ilustrat cărțile cu facsimile și iconografie privindu-l pe G. Călinescu și pe colaboratorii săi. Pentru a fi cunoscute noile preocupări și exigențe, ale Institutului, le-a luat interviuri Acad. Eugen Simion, directorul

Institutului, Acad. Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române și Acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al acesteia, a dat liste cu proiectele fundamentale realizate și cu cele aflate în lucru, a prezentat revistele Institutului și cărțile de vizită ale membrilor acestuia.

Prin întregul său *demers recuperator* de până acum, a contribuit esențial la cunoașterea directorului Institutului și a enigmaticei sale existențe, a celui care l-a angajat cercetător științific și i-a dăruit un exemplar din *Viața lui Mihai Eminescu*, cu următoarea dedicație: „Lui Ionel Opreșan, amintire afectuoasă. G. Călinescu 23.IV.1964”.